

CLAS-ERIK ODHNER

Kommentar (2)

När jag läste långtidsutredningens betänkande föll det mig in, att den är konstruerad precis om en ålryssja. Man lägger ut en lång fångstarm in mot land för att fånga de hala ålarna, dvs politikerna, och materialet i den delen är bytesbalansunderskottet. Dessutom har man några kortare vinkelarmar, nämligen hänvisningar till den besvärliga internationella situationen och budgetunderskottet. Den första struten består av hotbilden, dvs vad som sker om vi följer samma politik som hittills. Därutöver har man några mindre strutar i form av olika förutsättningar. Genom dessa förs de hala ålarna längst in till alternativ I, där de är fast och inte kan acceptera något annat än detta alternativ.

Vi genomförde från LO:s sida för ungefär 10 år sedan en kritik av långtidsutredningarnas metodik i en skrift som hette *Sociala mål i samhällsplaneringen*. Vi argumenterade där för en öppnare och mindre ensidig uppläggning av dessa utredningar, med större hänsynstagande även till andra förhållanden i näringsliv och samhälle än just bytesbalansen, som varit den röda tråden i alla långtidsutredningar under de senaste tio åren. Denna

kritik, som många då instämde i och som jag tror fortfarande i hög grad är giltig, har ni inte tagit hänsyn till denna gång heller.

Jag vill dela in långtidsutredningens betänkande i två delar, nämligen de förutsättningar som man har utgått från och rekommendationerna.

LU:s förutsättningar

Vad gäller förutsättningarna, tycker jag att man, när det gäller de internationella utgångspunkterna, trots allt är rätt optimistisk. Man räknar med en tillväxt under hela perioden på 3,2 procent i OECD-området. Eftersom både 1981 och 1982 enligt OECD:s prognoser blir rätt svaga år, vill det till ganska mycket under 1983 och 1984/1985 för att man skall uppnå dessa 3,2 procent. Allra helst som man får räkna med bestående inflationstendenser och med en bestående åtstramningspolitik syftande till att bekämpa dessa. En erfarenhet av denna utveckling under de senaste fem åren, särskilt i andra länder, är ju att den speciella poängen med åtstramningspolitiken, nämligen att man skulle kunna vrida inflationen ur ekonomin och sedan expandera och leva lyckligt i stabilitet, uppenbarligen bygger på en helt felaktig förutsättning. Så snart man expanderar igen, kommer i stället inflationen tillbaka, hur mycket man än lidit tidigare. Vi får nog därför räkna med fortsatt kamp mot inflationen.

Agr lic CLAS-ERIK ODHNER är chef för LO:s utredningsavdelning.

En annan fråga på det internationella fältet som jag inte har sett att man har tagit upp – men det kan hända att jag har missat den – är att man inte har analyserat själva innebörden av den stora kreditbubbla som nu har blåsts upp internationellt. Vi är ju inte ensamma om att ha tagit i anspråk lånepengar. Det är en jättelik låneverksamhet som pågår över hela världen. I stort sett är det OPEC-länderna som är långivare, medan alla andra oljekonsumenter är låntagare. OPEC-ländernas importmöjligheter stiger inte i takt med priset på oljan och med deras exportinkomster, vilket gör att de aldrig kommer att kunna ta emot den import som skulle erfordras för att låntagarna skulle kunna betala tillbaka dessa pengar. Vi har därför nu precis samma problem som förelåg efter första världskriget, då Tyskland skulle betala sina skadestånd till andra länder, men då dessa länder av konkurrensskal vägrade att ta emot de varor som Tyskland producerade för att betala sina skulder. Så länge inte detta är reglerat, vet vi inte vad vi i dag betalar för oljan.

Hela denna problematik har förbigåtts i utredningen, likaså i vilken takt OPEC-länderna kommer att kunna höja sin importkapacitet. Går detta mycket långsamt, innebär ett försök från Sveriges sida att förbättra sin ställning – särskilt om vi skulle tillämpa den snabba metod som Erik Lundberg talade om – bara att vi sparkar över våra underskott till andra länder och sedan kanske får det ännu svårare att klara dem ekonomiskt och politiskt.

Jag skall snabbt beröra också två andra förutsättningar. När det gäller den prognos för bruttonationalprodukten på 2,7 procent som har uppställts, delar jag i hög grad Erik Lundbergs uppfattning att man, om man nu skall vara ambitiös – och det är ju ett enormt ambitiöst alternativ som skisserats upp – skulle kunna vara ännu mer ambitiös, eftersom alternativet då skulle vara mycket lättare att genomföra. Då skulle man få litet att smörja med och lättare kunna genomföra de tröga och svåra omställningarna.

I arbetskraftskalkylen finns några för-

utsättningar som är undanskymda men som är mycket viktiga för hela uppläggningsen. Den ena är att man räknar med att den individuella, frivilliga arbetstidsförkortningen kommer att få samma omfattning under första hälften av 1980-talet som under 1970-talet. Om vi tänker oss att vi får en tendens till sänkt reallön under 1980-talet, särskilt om man också förbättrar incitamenten för att arbeta inom de "vita" sektorerna kommer vi kanske inte att få en lika stark arbetstidsförkortning i fortsättningen. Om vi då också får en något högre produktivitetsökning än beräknat, skulle detta få en mycket stor effekt på kalkylerna för sysselsättningen och för hela alternativet.

LU:s rekommendationer

Det framhålls i betänkandet, att det inte är långtidsutredningens uppgift att anvisa åtgärder. Men i själva verket är politikererna inmotade i struten på ryssjan, dvs åtgärderna är mer eller mindre föreskrivna. Man skall banta tillväxttakten i den offentliga sektorn – det har ju blivit det stora slagordet, och det har kommit att framstå snarare som ett mål för politiken än som ett medel för den.

Men redan i LU:s kalkyl måste den offentliga sektorn ta på sig en mycket stor del av tillväxten i arbetsstyrkan för att full sysselsättning skall kunna upprätthållas. Om vi tänker oss att det inte blir en så stark förkortning av arbetstiden under 1980-talet som LU räknat med, blir såvitt jag förstår en expansion av den offentliga sektorn ofrånkomlig från sysselsättningssynpunkt. Eller också får man genomföra en lagstiftningsmässig sänkning av arbetstiden.

Jag skulle också vilja säga något om utredningens uppläggning. Jag tycker att denna visar på ett ganska passivt och statistiskt synsätt. Det kunde på många ställen i betänkandet vara intressantare att ha fått försök till analys av den ekonomiska dynamiken; hur vi får i gång investeringarna osv. Det svar som mer eller mindre klart skymtar fram är högre vinster, och detta förmedlas utan att man analyserar om det är ekonomiskt riktigt eller politiskt möjligt.

Fördelningskonflikterna spelar en mycket stor roll i resonemangen men de saknas när man kommer fram till huvudfrågan, hur vi skall klara en önskvärd utveckling. Ulf Jakobsson talade om två motsvarigheter till Skylla och Charybdis – dvs fördelningsönskemålen och incitamenten – och menade att man får försöka hitta något sätt att tillgodose båda två genom att hamna mitt emellan. Men hur skall vi klara det?

Jag har vidare en känsla av att den panegyrik över marknadsmekanismerna, som enligt Erik Lundberg inte uttryckligen skulle finnas i utredningen, ändå kan läsas ut mellan raderna. Men det kan hända att jag är politiskt förblindad och inte tillräckligt neutral.

Slutligen en sista fråga. Det kan hända att det kan sägas att frågan ligger utanför

långtidsutredningens uppdrag, men jag vill ändå ställa den. När problemen slutligt formuleras sker det på en mycket högt aggregerad nivå. Man får egentligen ingen uppfattning om vad utredarna vill satsa på. De talar om att strukturproblem och branschmotsättningar historiskt sett spelat en stor roll, osv. Det finns ett kapitel om branscher, men det har närmast beskrivande inriktning. Jag får ingen klarhet i hur man tänker sig att lösa problemen. Detsamma gäller de regionala frågorna. Hur vill man att de skall angripas? De senaste fem årens industripolitik har ju dränkt försöken till regional utveckling genom att man givit stöd åt alla möjliga håll. De differenser som skapades en gång för att ge regional utveckling har försvunnit. Vad har man för synpunkter på detta?